

İDARE MERKEZİ
ANKARA, İstanbul Caddesi
Maarif Eminliği yanında

İSTANBUL BÜROSU
İstanbul, Ankara Caddesi-
No — 87

HAYAT

Fiatı her yerde 15 kuruş
seneligi, posta ile 7,5 Türk Lirası
(Ecnebi Memlekettlere 7,5 Dollar)

Abona ve ilan için İstanbul
bürosuna muracaat edilir
Yazı işlerinin mercii Ankara
merkezidir

Hayata, daima hayata.. Dünyaya daha çok hayat katalım!

— NIETZSCHE —

Cilt: VI

Ankara, 13 Haziran, 1929

Sayı: 133

İnanan Ve İnanmayan

İnanan insan ile inanmayan adam arasında yalnız bir sıfat farkı değil, bütün bir düşünüş, yaşayış, hissediş farkı, bütün bir ruh mekanizmesi farkı vardır. İnanmayan bir nesil içinde inananlar, ayrı bir mahlûk gibi yaşarlar: hakikî yalnızlık, öyle zannederim ki dağ başında otlakla ve ağaçlarla baş daşa ve diz dize yaşayan bir münzevi için değil, belki koskoca bir şehrin içinde veya hayatî bir ehemmiyeti haiz bir iş başında, inanmayanlarla çevrilmiş bir imanlı adam için mevcuttur.

İnanmayanlar derken gözümün önüne şöyle bir tip geliyor: iddiaları çok, arzuları mebzûl, fikirleri sayısız, bol söyleyen, çok vadeden, her işi yapmağa hazır bir insan; bütün bunlar, çalışkan, ümitli, genç ruhlu ve kuvvetli her iyi kimsenin iftihar edebileceği vasıflardır; fakat inanmayan insan için bir küçük farkla: ona göre bütün bunların, bu fikirlerin, arzuların veya vaatlerin, hatta işleirnin bizatihi hiç bir manası yoktur; O, bunların hiç birisine bağlanmış değildir; bin bir çeşit eşya satan bir mağaza gibi zekâsının kıvrımları içinde depo edilmiş neler yoktur? Bunları beyenmiyorsanız, biçimi, kesimi başka, rengi, kokusu ayrı olan öteki neyiden mallarını derhal yorulmadan önünüze yayar. Fakat yanılmayınız, bunlara karşı da ruhu aynı vaziyettedir: hiç birisi kalbinin kapusu önünden geçmemiş ve şahsiyetinin gümrüğüne ugramamıştır.

Böyle bir insan kadar hür ve o derece endişesiz yaşamak kimseye nasip olamaz: bizi bağlayan, sıkan devletin kanunları değil, etrafımızda ki insanlar değil, belki o kanunlarda ve o insanlarda bizi bağladığını ve sıkıldığını zan-

nettiğimiz, öyle kabul ettiğimiz şeylerdir; nitekim bunun aksini düşününce, içimizde bir nevi rahatlık hissetmeğe ve kâbustan kurtulmuş gibi sevinmeğe hiç bir mani yoktur. Öyle veya böyle zannetmek, şunu veya bunu kabul etmek ise, mutlaka ve kat'iyen kafamızdaki miyarlara göre değişir: O miyarlar, bizim şahsiyetimizi vücuda getiren en aziz kısmımızdır; ve biz onlara kedimizden parçalar diyerek, inatçı bir sevgiyle bağlarız. İşte inanmayan adamın ruhunda bu miyarlar, sabit olmadığı gibi, bunlar kendi malları da değildir: vakayi ve hadisat nasıl isterse müthiş bir kolaylıkla derhal gözündeki gözlüğü değiştirir ve size yemin ederek dünyanın hakikaten başka türlü bündüğünü söyler.

Bunlar hakikatte, fena insanlar değildir; hatta eğer fena olmuşlarsa, kabahat kendilerinin de sayılmaz. Bunların mai mukattar gibi saf nümuneleri vardır: adeta fisebilillah böyledirler; kendilerine sorsanız, "ne yapalım, derler; dünya böyle gidiyor.. Evet, bu, doğrudur; zaten bu nevi insanlar, dünyanın, pek çokları için böyle gittiği bir devirde mantar gibi yerden biterler. Hatta bunlar çok dafa, başkalarına fenalık için değil, hatta kurnaz oldukları için bile değil, belki sadece kendilerini fenalıktan korumak için böyle olduklarını, kendi kendilerine itiraf ederler: yalnız hakikatte öyle olmasalardı, kendileri mutlaka fenalığa çarpılmıyacaklardı, yahut çarpılsalar bile, o kadar betbaht olmiyacaklardı; Lâkin ne yapsınlar ki, ruhlarında, hiç bir şeye bağlanmamak zafından gelen kuvvetli bir alışkınlık, onları böyle, birbirinden aykırı denecek kadar farklı fikir, kanaat hüküm ve arzu diyarlarında dolaştırır.

Bu arzu üzerinde bir cemiyet, yalnız böyle insanlardan mürekkep olsaydı, diye düşünüyorum, acaba o memleketin hali ne olurdu? Ve işleri nasıl dönerdi? İtiraf edeyim: aklım bunu kestiremiyor. Yalnız bildiğim ve gördüğüm bir şey var ki, bunların nispeti çoğaldıkça, bunların karşısında eyi fena bir fikre veya bir hisse ruhunun ana hatlarını bağlamış gönül adamları şaşırıyorlar; vakia bence bu, o kadar korkulacak şey değildir; fakat daha fecii var: bütün bir kütlenin hayatında sayısız müşterek işler vardır; bunların tutumu, bunların yürütülüşü ve yaratılışı, gevşiyor ve pörsüyor; işte bu acıklıdır. Vakia hayat, filân ferdin, filân zatın sinirlenmemesi veya rahatı için tedbir almağa lüzum görmez; fakat bütün bir kütlenin, bütün bir zümrenin müşterek menfaatleri mevzuubahs olduğu zaman, yukarıdan, yüksek kudret menbalarından gelen imanlı hareketin kuvveti kesilince, herhangi bir fert için değil, belki müşterek hayat için, idealler için ve inanan adamların hatalı olarak şahıslarına ait zannettikleri içtimai kuvvetleri için bir tehlike başgöstermiş demektir.

Etrafımızda inanmayan insanları tanımamız, kendimizi onlardan tecrit etmemiz, bir vatan borcudur.

Öyle zannediyorum ki, bu mikrop-ların şaşmaz bir miyarı vardır: müdafaa ettiği fikir ile yaptığı iş arasında tezat.. İfraz ettikleri toksinler de kolayca eseriyle tanılabılır: tenebbüt ettikleri muhit ve zümre içinde fikir ve iş ciddiyetinden iz bile bırakmamak..

Bu iki neticeye nerde rast gelirsek mikropların yaşayabileceği müsait bir muhit içinde olduğumuza, şaşmaz bir kanaatle, intikal edebiliriz.

MEHMET SERVET

Kime Şikâyet Etmeli? [*]

Hatalı bir «Usul Kavgası» yerine yolunda bir kavga istemekten başka bir kabahat yapmadığımı zannederken meğer ben bir çok kabahatler yapmışım da haberim yok :(1) milletin felsefe ihtiyacını haftalık mecmua makaleleri ile tatmin edelim, (2) usul mes'elesini *mutlaka* sona bırakalım, (3) felsefe yazılarına «censure» koyalım, (4) fikir binalarını yalnız temaşa edelim, (5) fikriyat sahasında ihtiyaçlarımızın *hudut ve mahiyetini* tayine varalım, (6) küçük fikirlere karşı müsamahakâr olmayalım!... Bütün bunları ben mi söyledim? «Hayat»ın 129 uncu sayısı elimde olmasaydı hafızamdan şüphe edecektim. Yazımı tekrar okudum, koca altı kabahatimin hangi cümle ve kelimededen çıkabileceğini bir türlü keşfedemedim. Fakat düşündüm ki bazı münekkitler için tenkit edilecek mevzu değil, tenkide vesile olacak ve bu vesile ile yazılması arzu edilen şeyler vardır. Aziz dostum da burada öyle yapmış ve sevdiği bir arkadaşında sezdiği kusurları rakkamlarla tasrih etmeyi göze aldırış. Daima hasretini çektiğim açık yürekliliğin bu tezahürünü bilhassa bir dostta görmek beni çok sevindirmiştir. Şimdi bu kusur ve kabahatlerimi birde ben itiraf edeyim:

[*] Bu münakaşayı takip etmek isteyenler 127, 129, 131 inci sayılarımıza bakmalıdırlar.

1 — Evet ben üç aylık veya yıllık mecmualardan ziyade daha sık çıkan mecmuaları severim. Bilhassa bunlardan da en çok okunanları tercih ederim.

2 — Usul mes'elesinin nerede başlangıç nerede netice olduğunu feylesoflardan değil, tecrübe yahut ilim tarihinden öğrenebiliriz zannediyorum. Bana öyle geliyor ki Usulden yani aletten evvel yapıcı, deneyici, yaratıcı insan vardır. Usul dediğimiz aletler faal ve yaratıcı insanın müterakim arayıp tarama ve bulmalarından istihsal edilmiş muvaffak kaidelerdir. Bunların bir kısmı elde edilmiş, fakat bunlar ne tamamen olmuş bitmiş, ne de sonuna gelmiştir. Araştırma, düşünme, yapma faaliyetleri berdevam oldukça bunlarla birlikte usuller yani aletler de aşınacak, düzelecek, yenileri kazanılacak ve daima tekemmül edecektir. Bunun için «Usul»un bir başlangıç mı yahut netice mi olduğu mes'elesi «tavuk mu yumurtadan, yumurta mı tavuktan» mes'elesini hatırlatır. Bilgi nazariyesi de bu mahiyette olduğu için hiç fasıla vermeden, yani ilim ve tecrübenin müktesebatı bir fikir verebilecek kadar terakki etmeden temcit pilâvı gibi her vakit kaldırılıp kondurulamaz. Birtakım büyük feylosofların bilgi nazariyesini birinci mes'eleden

addetmemeleri bir bu sebepten, bir de bilfiil mevcut ve müta-hakkak mükemmel bir «müdrake», yahut «Akıl» tasavvur etmemelerindendir. Orta zamanın fikri durgunluğu bilfiil mükemmel, yani olmuş bitmiş bir «Akıl» var zannetmelerinden ileri gelmişti. Bunun gibi olmuş bitmiş bir usul da tasavvur edemeyiz ki bunu «mutlaka» bir başlangıç mes'elesi yapalım. Fazla olarak İzzet Bey muhayyele ve onun tevlit ettiği faraziyeler- ki evvelâ kablidirler- in bütün fikir zaferlerinde yaptığı rehberliği unutmuş görünüyorlar. Kabli fikirlerin batılı makbul değildir; Yoksa alelittlak kabli fikirler değil!.... Meçhuldan meçhula gidilemediği gibi, hiç bir kabli fikir veya bir «hads» olmadan da şuurlu hiç bir tecrübe, hiç bir ilim yapılamaz. Kabli fikirler bedaheten batıl değillerse bunları «benimsemek ve makul» göstermeğe çalışmak, tecrübelerin tekzibine kadar, gayet tabii ve beşerî bir temayüldür. Durkheim, Hegel, Kant, Descartes gibi büyük feylesofların sistemlerinde kabli fikirlerin haddi, hesabı mı vardır? İzzet By. bunları pekâlâ bildiği halde bu kusuru Şopenhauer ve Bergson'larda daha çok farzederek bunların sistemlerini galiba biraz parya sistemler gibi görüyor. Bundan anlaşılıyor ki kendileri-

nin felsefî hads şemaları dinamik değil, statiktir. Böyle ise Bergson'un sayrure şemali hadsini ya hiç duyamazlar veya ancak uzaktan selâmlayabilirler: İşte «Usul kavgası» ndaki mühmel tenkidin hakikî ve gayrişuuri sebebi bu olsa gerek. Varlığı mütemadi bir «yaratıcılık» şeması halinde gören Bergson'u anlamak için cins nevi, mefhum ve pratik zekâ itiyatlarından sıyrılıp sayrurenin (Durée) hamlesi içine katılarak düşünmek lâzımdır. Yani müfekkiremizin şekil ve suret verdiği ve dusturlandırdığı şeyler üzerinde düşünüp kalmak değil bunları aşip yaratıcı hamlenin dinamik sayrureindeki manayı kendi safiyetinde kavramak lâzımdır. Bergson bunun güçlüğüne takdir ettiği içindir ki bilgi nazariyesinde Platon'un «mağara teşpihi» yerine çift süren öküzlerin hamle ve müşkilâtları levhasını ikame etmiştir. Zihniyecilere mebdede olan «Misaller: Idées» nazariyesi, mağara teşpihinin delâletine nazaren «aktif» hakikatlar değil, belki gölgelerini önümüze aksettirmiş sabit güneşlerdir. Bergson bu güneşleri arkamızda ve sabit olarak görmediği gibi bunları hayat hamlesinin dinamik sayruresinde aramakla bilgi nazariyesini statik safhadan «gènétique» safhaya geçiriyor; ve bu suretle hakikatlara azatlık ve seferberlik veriyor.

Bütün eski ve yeni felsefenin hudutlarını aşmak vadisinde en orijinal cehtler göstermek ihtiyacına maruz kalan bir feylesofun seleflerinden daha enfüsü olması bir kusur değil, bir zarurettir.

3—Usule davet etmek felsefe yazılarına «censure» koymak demekse bunu her vakıt yapacağım. Nerde kaldı ki İzzet By de yaptığı işin «eksik» olduğunu tasdik ediyor. Yalnız bunu ya müsamaha etmeli veya kendim tamamlamalı imişim. Biri mantıkçı, diğeri hadsçi iki feylesof arasında bir mukayese ve münakaşadan mühim bir faide beklememişim için buna hiç tevessül etmemiştim ve etmeye de niyetim yoktur. İzzet By Bertrand Russel'i takdir ediyorlarsa bir az daha zahmetle hem kendilerini hem de bizi istifade ettirmiş olurlar.

4—Bütün-fikir parça-fikir ne demektir? diyen İzzet By. bu mefhumların tatbikını «Gazi'nin en büyük eseri» kakkında «Milliyet»in anketine verdikleri cevapta mükemmel bir surette yapmış bulunuyorlar!. Fikir binalarını yalnız temaşa etmek tedrisatla uğraşan bir adam için pek zordur.

Bunu arzu etsem bile meslekim manidir.

5—Fikriyat sahasında ihtiyaçlarımızın «hudut» ve «mahiyetini» tayin etmek çok büyük bir iş. Bu hususta bir mütlea dahi hiç sarfetmedim. «Memleketimizde kimse sistemlerle uğraşmamış» da demedim. Memleketimizde hakim olan munakaşa usulünü sistemler munakaşasından ziyade «filân veya filân diyor ki» tarzında parça - fikirlerle münakaşa edilmesidir.

6 — Küçük fikirlere, yani «nuance» lara karşı müsamahakâr olmadığımı hatırlamıyorum. Bütün itirazım, ilimde değil fakat felsefe bütün - fikiri bırakarak parça - fikirlerin tenkit ve muhakemesinedir.

Bu kadar *küçük bir fikrin* müdafasından altı kabahat çıkarın aziz dostsm beni tevbih etmek için mensuh ayetlere kadar muracaat ederlerse ben artık kime şikâyet edebilirim?

MUSTAFA ŞEKİP

NOKTÜRN

II

*İnsanlar içinde en yalnız insan!
Düşün, taş duvara başın gömülü.
Ve kapan sükûta, granitten, taştan
Mazgallı bir kale gibi örülü.*

*Gözünü tavandan ayırma ki sen,
Üşürsün, gölgeni yerde görürsen;
Dikilir karşına, mumu söndürsen
Ölüler içinde en yalnız ölü...*

NECİP FAZIL